

The article gives a conceptual analysis of the literary discourse of the novel Joke by Milan Kundera. The author of the article examines the specific Czech concept «zášť» (≈ ‘harboured hatred, aside anger’) as a structure-concept in the character of the protagonist of the novel Lidvik Jahn. As a result of analysis the author comes to the conclusion, that this concept reflects difficult destiny of Czech people, who for some centuries lost their independence.

Keywords: Milan Kundera. Czech language, conceptual analysis.

УДК 82-84

Марія Стецик, Мирон Яким (Дрогобич)

„ЦЕ ЛИШ СЛОВА. ЗАТЕ ВОНИ БЕЗСМЕРТНІ“ (ПОЕТИЧНИЙ АФОРИСТИКОН ЛІНИ КОСТЕНКО)

У статті різноаспектно досліджено афористикон (образно-сміслові єдності афористичного типу) в поетичних текстах Ліни Костенко. Афоризми систематизовано з погляду видових (сентенції, максими, гноми, хіязми), жанрових (крилаті вислови, парадокси, прислів'я, приказки) та генетичних (світова та українська культура, народна творчість, Біблія, античність) особливостей. Ілюстративний матеріал проаналізовано з позиції системного підходу, що передбачає розгляд афористики конкретної мовної особистості як складного синтетичного утворення в системі авторського мовомислення, обґрунтовано й на численних прикладах potwierджено тезу про вишукану афористичність як визначальну ідіостильову рису художнього мовлення Ліни Костенко. У науковій студії конспективно визначено перспективи лінгвостилістичних досліджень афористикону (на рівні фразеотематичних груп і підгруп, способів оновлення традиційних афористичних висловів, як феномену власне мовноестетичної довершеності усталеного міні-дискурсу).

Ключові слова: афористика, ідіостиль, лінгвопоетика, фразотворення, сентенції, гноми, парадокси, крилаті вислови, лаконізм, динамізм, контекст.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Життєпис Ліни Костенко – у її Слові. А слово це – невід’ємна частина історії України, її культури, її персоналітету. Уже понад півстоліття це слово відлунює в серцях тисяч читачів. Його завжди чекали, за ним звіряли людську гідність. У ньому знаходили відгук своїх тривог і „покріплення своїй вірі в Україну та своїм надіям на її краще буття“ [5]. Слово поетки – завжди вибух, велика культурна подія, що хвилює суспільну й мистецьку свідомість. Вишукані й вивірені поетичні фрази постають перед читачем як віртуозно змодельовані та проникливі до розпачу рефлексії, що не можуть нікого залишити байдужим, позаяк є видимою формою не завжди очевидних трагізмів світового життя й

оприявленого болю буття національного: **куди йдемо, який лишаєм слід? чому знову пішла Україна по колу? чи ця поразка – це уже кінець, чи лиш початок іншої поразки? який він буде наш наступний дзвін?!** Поезії та історичні романи у віршах захоплюють з першого рядка, бо постають як ланцюг, каскад, органічне плетиво влучних думок, сентенцій, парадоксів, що вражають, запам'ятовуються, хочуть бути занотованими і в свідомості, і в якомусь іншому – хай віртуальному – записнику, щоб назавжди залишитися з Небайдужою Людиною, з Небайдужим Українцем.

Вивчення афористики Ліни Костенко цікаве у двох планах: у виявленні індивідуальних особливостей її мовотворчості і в дослідженні впливу мови художньої літератури на розвиток афористичного складу сучасної української літературної мови, формування новітнього афористикону. Поетичне фразотворення породжує розгалужену систему фразеологічних зворотів та афористичних висловів, якими передається й закріплюється художня оцінка зображуваної дійсності, що забезпечує їм самостійну естетичну вартість і потенційну прецедентність.

В українському мовознавстві – з позицій індивідуально-творчих особливостей автора – афористичні вирази, крилаті вислови розглядалися в поезіях Т. Шевченка (праці І. Білодіда, В. Ващенко, В. Калашника), а також у художніх системах поетів-сучасників, зокрема Ліни Костенко (дослідження С. Єрмоленко, Л. Ставицької, В. Брюховецького, Г. Гордасевич). Вивчення процесу творення поетичних висловів, їхнє наукове пояснення й системний опис дає можливість не лише пізнати індивідуальне у стилі Ліни Костенко, а й побачити один зі шляхів розвитку літературної мови, збагачення її реальними та потенційними експресивними засобами.

Безпосередньо праць, де б системно досліджувався афористикон Ліни Костенко, немає. Є окремі статті, де йдеться про ті чи інші аспекти окресленої проблеми. Це розвідки М. Найдана, В. Панченка, М. Слабошпицького, Д. Дроздовського, Г. Гордасевич, М. Гольберга, В. Базилевського та ін. У багатьох моментах, що стосуються проблеми афористичної майстерності, покликуємося на монографії І. Дзюби, В. Брюховецького, Г. Жуковської, Л. Краснової, Г. Кошарської, П. Іванишина та на матеріали круглого столу „Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних“.

Мета статті – дослідити структурно-семантичні, генетичні, жанрово-видові особливості і системний характер різних типів образних єдностей та специфіку їхнього функціонування в поетичних текстах Ліни Костенко.

Виклад основного матеріалу. Афоризм – гранично стисле й водночас вичерпне визначення предмета чи ситуації, яке конденсує набутий досвід суспільного життя, реальності, що оточує людину. Афоризм „передає узагальнену закінчену думку повчального або пізнавального змісту в лаконічній увиразненій формі” [36, 48], це глибока, завершена думка, що прагне істини, узагальнення, вербалізована в максимально стислій, високохудожній формі [37, 215]. Німецький стиліст Р. М. Майєр дає своє визначення: „Афоризм – це текст, що є стимулом до роздумів або квінтесенцією певних роздумів“ [Цит. за: 2]. Оскільки афоризми наближаються за своєю автосемантиєю до універсальних висловлювань, епіграм, загадок, прислів’їв, В. Карасик [11, 275] пропонує класифікувати афоризми за певними параметрами (ілюстративний матеріал наводимо з поетичних текстів Ліни Костенко).

1. Вічна істина :

Лише борись, а щастя не втече [13, 179].

Сміятись краще все-таки, ніж плакати [13, 87].

Душа шукає не прощення – прощ [17, 15].

Є скарби, допоки їх шукають.

Перестануть – от тоді вже все [13, 109].

В житті найперше – це притомність духа,

тоді і вихід знайдеться з нещастя [15, 127].

2. Наявність кванторів узагальнення – прислівників, займенників, негаций:

Я скрізь своя, і **я** ніде не дома.

Душа летить у посвіті епох.

І **де** цей шлях почався, – невідомо.

І **де** урветься, знає тільки Бог [16, 169].

О люди, **кто ви? Кто ви? Кто ви?!**

Ви є? Ви тут? **Я вас** не втратив?! [13, 231].

А в мене за плечима король Данило Галицький!

А в мене за плечима всі Київські князі! [14, 79].

3. Наявність контрасту:

І є природа. І **немає смерті**.

Є тільки **різні стадії буття** [16, 193].

З суми **безконечно малих**

виникає **безконечно велике** [13, 157].

Яка між нами **райдуга** стояла!

Яка між нами **прірва** пролягла! [13, 276].

Я не люблю **нещасних**. **Я щаслива**.

Моя свобода завжди при мені [13, 288].

4. Використання риторичних питань:

Скажи, навіщо людству розум,
щоб так цей світ занапастить? [16, 183].

Коханий мій рідний народе,
ти збудешся врешті чи ні?! [17, 35].

А що таке життя? чи те, що переждалось?

Чи все-таки життя – це те, що відбулось? [13, 89].

Афоризми, як і прислів'я та сентенції, „інкрустуються“ в текст і позначені витонченою, часто імпліцитною, інтертекстуальністю.

Якби *Джульєтта* колупала піч,
то, може б, навіть не було *Шекспіра* [17, 39].

Кассандра плаче на руїнах *Трої*.

В руїнах *Трої* гріється змія [13, 81].

Не знає вже казок *Шехерезада*.

Над Рейном не співає *Лорелай* [13, 7].

Скажіть, будь ласка, фантасте *Уеллс*,

Чи буває фантазія похмуріша, ніж дійсність? [13, 537].

Відомо, що афоризм як лінгвопоетичний феномен характеризується певними ознаками. **Перша** ознака афоризму – глибина думки, що прагне істини. Автор, торкаючись серйозної проблеми, намагається передати свої погляди на цю проблему. **Друга** – узагальнення, що сприяє передачі глибини та істинності думки. **Третя** – лаконічність. Максимальна стислість поглиблює параболічність експресивного вислову, сприяючи його кращому запам'ятовуванню. **Четверта** ознака – чіткість, точність та виразність думки. **П'ята** ознака – завершеність думки. Афоризм має бути завершеним за змістом і зрозумілим без додаткових пояснень. **Шоста** ознака – художність та естетичність. У лаконічній формі афоризму постає мудра цілісність нашого світу. У всі часи афористика осягає „вічні питання“, важливі для людини. Афористична мова входить у творчу манеру константою поезики митця, у Ліни Костенко – це визначальна ідіопоетична риса, домінанта мовомислення. Докладніше зупинимось на жанрово-видових особливостях афористикону поетеси.

Завдяки різновекторності філософської спрямованості, рівню узагальнення та ступеню повчальності сформувалися такі основні види афоризмів – **максими, сентенції, гноми, хіазми, парадокси** [Докл. про це див.: 26]. Максима – моралістична за змістом сентенція. Афористичність максими досягається за допомогою таких функційно містких стилістичних та риторичних фігур, як антитеза та паралелізм. Цікаво, що максима за своїм обсягом надто мікроскопічна (можна сказати і так – „мікро-космічна“), щоб хтось, навіть сам її автор, відразу розгледів у

ній всю силу: це відкриватиметься з часом, поступово, з кожним новим зверненням допитливого морального суб'єкта до нових максим та періодичним поверненням до першооснови [20; 22; 30].

Вибираєм ми дорогу.

І вона нас вибира [14, 39].

Людину скрізь біда підстерігає [15, 95].

Глибина, вона що ж? – потойбічна сестра висоти [13, 198].

Для афоризмів Ліни Костенко немає кордонів на площині поетичного поля, вони можуть охоплювати увесь текст, незалежно від того, є суб'єктивне „я” – носій оформлених концепцій, чи його немає.

Життя, мабуть, – це завжди Колізей [13, 205].

Душа – єдина на землі держава,

де є свобода чиста, як озон [13, 261].

Іронія –

це блискавка ума,

котра освітить всі глибини смислу [13, 267].

Категоричні твердження авторки, буває, звучать парадоксально, неймовірно, проте вони підпорядковані логіці загальної думки твору, працюють на окремий концепт.

Вдова – це тінь серед людей,

свіча, що догорає [17, 47].

Світ славен був Платонами,

світ славен був Евклідами,

тепер все всім до лампочки [17, 63].

А ми усе звикаєм до звикання [17, 66].

Вислови світоглядного характеру – це часто суцільний ланцюг афоризмів, категоричних висловлювань, авторських максим, які претендують на роль загальнолюдських істин:

Ох, у житті свобода лиш єдина,

одна свобода – та, що у мені! [14, 87].

Нерівня душ – це гірше, ніж майна! [15, 52].

У майбутнього слух абсолютний [13, 8].

Найвище уміння – почати спочатку

життя, розуміння, дорогу, себе [13, 59].

Сентенцій з різним діапазоном повчальності також досить багато в поезії Ліни Костенко.

Шукайте цензора в собі [13, 12].

Є скарби, допоки їх шукають.

Перестануть – от тоді вже все [13, 109].

Ненавидить простота простоту.

Тримай від себе хама на версту [13, 536].
Лиш храм збудуй, а люди в нього прийдуть.
Не бий на сполох в невідлтий дзвін [13, 545].

Варто зауважити, що суттєвою ознакою творчої індивідуальності Ліни Костенко є контрастне зіткнення на рівні думок, тем, проблем буття [19]. У багатьох випадках саме вони надають афоризмам, головно сентенціям і максима́м, особливої виразності, загостреності, а також домінантно́ї в системі костенківського мовомислення іронічності й парадоксальності:

В тенетах борсається слово, –
то вже не Слово, а слова [17, 43].
Бо що життя? Це усмішка двойлеза.
Ридання чардаша і гордість полонеза [17, 75].
Мужність не дається напрокат.
Не бува бароко барикад [13, 145].

У сучасній літературі потенціал гноми використовує, на жаль, не так уже й багато митців, хоча цей вид афоризму володіє колосальними можливостями філософської лаконізації та експлікації лінгвопоетичної вишуканості. Гнома – в античній трагедії вислів, яким завершується монолог. Тепер гнома означає дуже стислий вірш або завершальну фразу цілісного текстового фрагмента, який містить певну, здебільшого афористичну, думку [12; 21; , 20; 22; 29].

Ми провели досить незвичний експеримент: зробили цілком випадкову вибірку з чотирьох її поетичних збірок, у більшості з них вірші або їхні смислово завершені блоки закінчувалися глибокими гномами чи афористично загостреними натяками гномічного характеру, які – без перебільшення – можна вважати блискучими взірцями філософсько-лаконічного оволодіння афористичним потенціалом слова і тексту. Наводимо ці вишукані, дотепні й культурно заангажовані авторські афористичні мініатюри зі збірки „Вибране“:

Благословенна кожна мить життя
на цих всесвітніх косовицях смерті! [13, 7].
У майбутнього слух абсолютний [13, 8].
Єдине, що від нас іще залежить, –
принаймні вік прожити як належить [13, 13].
Цінує розум вигуки прогресу,
Душа скарби прадавні стереже [13, 21].
Коли в людини є народ,
тоді вона уже людина [13, 38].
Найвище уміння – почати спочатку
життя, розуміння, дорогу, себе [13, 59].

Вражаючим є і гномічний потенціал збірок „Річка Геракліта“ та „Мадонна Перехресть“. Авторські судження органічно доповнюють ліричні пасажи, глибокі онтологічні роздуми, вивершують специфічні мікротематичні блоки, допомагають зосередити читацьку увагу на важливих, а може, й доленосних моментах не лише ліричного Я, а й кожного з нас.

Поезія потрібна дивакам.

Поети не потрібні вже нікому [16, 77].

Я на планеті дерево людське.

Мене весь час підрубують під корінь [16, 188].

Життя – великий цейтнот [17, 25].

Ми що не виборем, то втратим,

і в цьому вся наша біда [17, 31].

Я прийшла у цей світ, щоб пройти обережно,
не завдавши нікому ні смутку, ні сліз [17, 38].

І чого б ото я ганялася за сучасністю?

Нехай вона мене дожене [17, 40].

Життя – це криза,

не круїз [17, 99].

Який він буде, наш наступний дзвін?! [17, 101].

Іноді перед нами розгортаються цілі каскади гномічних структур. Вони, немов хвилі океану, формують дев'ятий вал авторської емоції, експресії, головно – іронії, що здатна освітити „усі глибини смислу“. Блискуче використано гномічний потенціал в циклі „Інкрустації“:

Потрібна філософія. Натомість –

всі форми напливання на свідомість [13, 547].

Їмо плоди із дерева незнання [13, 547].

Поет – це медіум історії [13, 550].

Хіазм традиційно вважають вишуканим віршовим прийомом. Хіазм (гр. *chiasmus* – хрестоподібне розташування у вигляді грецької літери X) – жививаний у поезії мовностилістичний прийом, котрий полягає у переставленні головних членів речення (інверсія) задля увиразнення віршованого мовлення [20; 22; 35].

„Давно і дивно. Дивно, як давно.

Ще тільки вчора, а уже піввіку [14, 110].

То *треба знать*, чого іще не *знаєм*.

То *знаєм те*, чого *не треба знать* [15, 25].

Будь прокляті всі, хто *відняв у мене вітчизну!*

Але у *вітчизни ніхто не відніме мене* [13, 238].

Подекуди трапляються і звукові хіазми (метатеза, вокалічна атракція) та яскраві акцентуаційні зіткнення.

Все квапимось із „*ніколи*” в „*ніколи*” [13, 463].

Ненавидить *простота простоту*.

Тримай від себе хама на версту [13, 536].

У вас *права*, ми ж – охоронці *права* [15, 20].

Любять *травинку і тваринку*,

і сонце завтрашнього дня [13, 66].

Але куди подітися мені?

Податись можна, а *подітись* – ні [13, 546].

Нема *прозрінь* в тумані *підозрінь* [13, 533].

Парадокси не всі дослідники зараховують до класичних різновидів афоризму. Дехто вважає їх оригінальними жанровими модифікаціями. Парадокс – це неприйнятне, несподіване, іноді нелогічне судження, яке не збігається “зі здоровим глуздом”. Парадокси зазвичай містять суперечності, іноді – лише видимі. Часто в парадоксах імплікована глибока думка чи іронія. Іронія ж як визначальна риса костенківської поетики („*іронія гірка, як абсент*”; „*іронія як блискавка ума*), точніше – своєрідна призма, крізь яку заломлюється світ, пронизує кожную сторінку, кожен рядок. А над усім цим – вигострені, вишліфувані парадокси [Докл. про це див.: 20; 21;30; 35].

Ще мить, ще мить, ще тільки мить і мить,

і раптом озирнись, а це вже роки й роки! [17, 10].

Ті, що народжуються раз на століття,

умерти можуть кожен день [13, 36].

Підлість послідовна, як геометрія, –

вибирає найчесніших [13, 36].

Цій райській птиці тут кінець.

Обпатрають, бо патріоти [17, 33].

Всі всім на світі є ніхто –

ні хто куди, ні хто нізвідки [17, 106].

Проте трапляються парадокси, суперечливі не лише за формою, але й за сутністю: парадокс постає різновидом афоризму і його антиподною парою. Здебільшого це дотепні вислови, що розходяться із традиційними, ортодоксальними, „одивнюють”, перелицьовують”, „вивертають навиворіт” старі істини, по-новому їх висвітлюючи та знаходячи інші виміри.

Бо де бувають *мислячі інако*?

Мабуть, лиш там, де *мислять всі однако* [13, 543]

Ти – моє перше кохання.

Останнє уже було [13, 127].

Як гарно все! І все така отрута [13, 182].

Парадоксальність світу і ситуації, у якій опинилася Україна, дисгармонія і деструкція державного життя, нівеляція споконвічних цінностей, підрубання історичних коренів, підміна і профанація ідеалів, безперспективність, бездоріжжя і роздоріжжя та рубіжне (на зламі тисячоліть) міжчасся, узаконений балаган і дерибан – усі ці сюрреалістичні реалії вчорашнього та сьогоднішнього дня і зумовили виплеск парадоксів в останніх поетичних збірках та історичному романі „Берестечко“, що містко діагностують пролонговану в часі добу державної бездержавності.

Народе мій вільний, аж тепер ти – віл [14, 5].

Я знаю свій народ. Кляню його пороки.

Але за нього Господа молю! [14, 124].

Ми хочем тиші, хочем храмів.

Ми хочем музики й садів.

А всі залежимо від хамів,

від хрунів, хряків і вождів [17, 31].

Вже цей світ божевільний – не мій,

а моє вже тут тільки терпіння [16, 268].

Знову пішла Україна по колу.

Знову і знову, ще раз у ніколи?!

Хочеться чуда і трішки вина [41, 273].

Ліна Костенко віднайшла – вкотре! – у собі сили явити світові свою любов до України. Чітко, афористично гостро, прозоро, повчально, вишукано, без надмірної претензійності і зайвого пафосу й водночас болісно-парадоксально сказати правду про духовний стан нації та прірву бездержавності, себто цілковито лишаячись вірною власному ідіостилю.

Окрім проблеми видової класифікації афоризмів, не до кінця з'ясованим залишається й питання їхньої жанрової співвіднесеності з такими формально вивіреними усталеними синтагмами, як крилатий вислів, приказка, прислів'я і власне вислів. Оскільки афоризм має вигляд завершеного умовиводу, він еквівалентний реченню за своєю структурою. Деякі дослідники ототожнюють афоризми й крилаті вислови. Однак слід розмежовувати ці два поняття. Відмінність афоризмів від крилатих слів полягає в тому, що крилаті слова – це зазвичай прості поняття, отже – виступають еквівалентами слів. Крилаті слова часто мають метафоричний характер, афоризми ж – пряме значення. У зв'язку із цим можна говорити про афоризми не лише як про різновид фразеологізму, а як про незалежний літературно-філософський жанр.

Отже, крилате слово – незавершений афоризм, його частина, фрагмент. Крилаті слова можуть складатися і з одного слова, і двох. Крилате слово не є самостійним судженням, воно співвідноситься з тією ситуацією, у якій виникло, – інакше воно незрозуміле. Тому збірники крилатих висловів видаються з поясненнями, а збірники афоризмів – ні. Якщо афоризм зрозумілий сам по собі, то „крилатим” слово стає тоді, коли добре відома пов’язана з ним ситуація. Крилатих слів у поетичних збірках Ліни Костенко дуже багато. Можна навіть укласти міні-словничок цих вишуканих стійких міні-дискурсів, що засвідчують авторське динамічне опанування словоформи, демонструють глибини прецедентності, алюзій, ремінісцентний потенціал, панорамність емоційного та культурологічного світосприйняття (*гармонія крізь тугу дисонансів; болює душа словами; усе святе, усе неповториме; бо тільки Слово – пам’яті спасенність; великий сон душі, не втілений у слові; гумор – не Гомер; плюс мінус безконечність; слово, приголомшене прогресом; серцем вистраждане слово; поети для епох; гетьман слова; любові нитка золота*). Як довершені художні мініатюри, що вже набули статусу крилатих висловів, сприймаються назви збірок, циклів і навіть окремих творів Ліни Костенко, скажімо, „Мандрівки серця“, „Сад нтанучих скульптур“, „Над берегами вічної ріки“, „Річка Геракліта“, „Душа тисячоліть себе шукає в слові“, „Хочеться чуда і трішки вина“, „Безсмертним рухом скрипаля“, „Сліпучий магній степових пустель“, „Весна підніме келихи тюльпанів“. Потенціалом прецедентності володіє і чимало назв, скажімо, „Сумна Колумбіана“, „Українське альфреско“, „Смертельний падеграс“, „Біль єдиної зброї“, „Альтернатива барикад“, „Пісенька з варіаціями“, „Зоряний інтеграл“, „Коректна ода ворогам“, „Лейтмотив щастя“ та ін.

Зачаровані магією слова Ліни Костенко, дослідники часто називають свої наукові розвідки влучними фразами (іноді ледь-ледь модифікованими) з її текстів: „Є поети для епох“ (І. Дзюба), „Усе іде, але не все минає...“ (Г. Жуковська), „В часах перехідних і вічних“ (Матеріали круглого столу з нагоди 75-річчя від дня народження Ліни Костенко), „Держава слова“ (Т. Салига), „Я вибрала долю, а не вірші“ (А. Яковець), „Абсолютний слух“ (Ю. Андрухович), „Ми є тому, що нас не може бути“ (С. Тримбач), „Символ мужності й наснаги“ (З. Суходуб), „Серцем вистраждане слово“ (Л. Ставицька), „І дець над гранями свідомості є те, чого йще нема“ (Л. Кравець), „Невидимі причали“ (О. Пахльовська), „Хвилі часу“ (Д. Дроздовський), „... Тому і є висота“, „Яка важка у вічності хода“ (В. Брюховецький), „Над рікою життя“ (С. Крижанівський), „Чолом сягати неба“ (І. Бокий), „Якби

знайшла неопалима книга“ (М. Ільницький), „Неповторність – це доля“ (М. Ільницький), „Душа не створить бутафорський плід“ (О. Никанорова), „Алгебра і магія неповторності“ (М. Слабошпицький), „Йду за часом, як за плугом“ (Г. Леонченко), „Ці живі нетанучі скульптури“ (В. Панченко), „Народу гілочка тернова“ (В. Панченко), „Душа тисячоліть себе шукає в слові“ (М. Гольберг), „Немає часу на поразку“ (А. Шпиталь), „...Душа шукає слів, як молитов“, „...Я тільки у слові жила“, „Коротко – як діагноз“, „Усе святе, усе неповториме...“ (М. Стецик), „Під галактик очима карими“ (Г. Гордасевич), „Тяжка провина безневинна“ (Л. Таран), „За дивним зойком слова“ (О. Чекан, Ю. Чекан). Небагато знайдеться в українській літературі митців, кого б хотілося так цитувати, як Ліну Костенко.

Афоризм, образно кажучи, за походженням „інтелігентська“, „персоналізована“ приказка або ж прислів'я. Афоризм – це персонально-авторський акт, паремія – імперсональні, колективний інтелектуально-естетичний продукт, який так само, як і афоризм, вказує на найістотніше в умовах людського існування, але вже під обов'язковим кутом колективної, конкретизованої у якомусь національно-естетичному напрямі поведінки.

Вся Україна хвора від чуток.

Але ж чулки – то потеруха правди [14, 26].

Юрба у люті – то вже не громада [14, 100].

То треба ж якось піднімати на душі,

а не в болото втоптувати народ [14, 120].

У „Марусі Чурай“ майстерно змодельовані авторські афористичні прислів'я формують особливу емоційну ауру, специфічну романну естетику. Вони щедро (в щедрості лаконізму!) увиразнюють персонажні характеристики, акцентують на одвічних питаннях людського духу й ментальних пошуків, що постають не абстрактно, а в словесній конкретиці національного буття, через його соціальні, моральні та політичні конфлікти. Прислів'я розгортаються як витончені роздуми про поезію, пісню, душу, долю і „складне життя у всій його всебічності“.

Чужа душа – то, кажуть, темний ліс.

А я скажу: не кожна, ой не кожна!

Чужа душа – що тихе море сліз.

Плювати в неї – гріх тяжкий, не можна [15, 18].

Від того кидався берега до того.

Любив достаток і любив пісні.

Це як, скажімо, вірувати в Бога

і продавати душу сатані [15, 19].

Нерівня душ – це гірше, ніж майна! [15, 52].
Співає кожен, хто якої може.
І так співає, як тому дано [15, 59].
Нелегко, кажуть, жити на дві хати.
А ще нелегше – жити на дві душі! [15, 73].
Життя – така велика ковзаниця.
Кому вдалось, не падавши, пройти? [15, 73].
Воно як маєш серце не з льодини,
розп'яття – доля кожної людини.
Та є печальна втіха, далєбі:
комусь на світі гірше, як тобі [15, 94].

Майстерно стилізовані під прислів'я і влучні вислови в поетичній збірці „Вибране“:

Найвище уміння – почати спочатку
життя, розуміння, дорогу, себе [13, 59].
А що таке життя? чи те, що переждалось?
Чи все-таки життя – це те, що відбулось? [13, 89].
Хоч піднімай його домкратом,
а хам не стане демократом [13, 536].

Поезія Ліни Костенко – наскрізь інтертекстуальна, знаходимо тут ремінісценції, алюзії, натяки на твори світової та вітчизняної літератури, вислови відомих людей.

В яких лісах іще ви забарложені?
Що яничари ще занастять?
І мертві, і живі, і ненароджені
нікого з вас довіку не простять! [13, 538].
Вона була б і вмерла вже не раз,
та все питає, і на смертнім ложі, –
а де ж те **Слово, що його Тарас**
коло людей поставив на сторожі?! [13, 156].
Сім'я вже ж вольна і нова.
Та тільки мати ледь жива [13, 156].
Душа здригнеться і в астралі
Де ж те як писанка село?
В майбутнє підуть магістралі
а України наче й не було [13, 264].

У наведених рядках афористично проінтерпретовано фрагменти Шевченкових поезій „Подражаніє 11 псалму“, „Заповіт“, знаменитого послання „І мертвим, і живим...“, поеми „Княжна“. Гостро звучать ті строфи, де йдеться про поетові шляхи широкії і про посмертну славу

„гетьмана слова“ (так велично називає Ліна Кобзаря в історичному романі у віршах „Берестечко“). Безперечно, вершиною художньої майстерності і прецедентності є крилатий вислів „*поети для епох*“ („*Кобзарю, знаєш...*“):

Ще не було епохи для поетів,
Але були *поети для епох!* [13, 100].

У свої афористичні рядки, що одночасно звучать як вишукані сентенції, парадокси, іронічні пасажи, поетка майстерно вводить назви збірок відомих поетів, зокрема Г. Сковороди, а також переосмислює в дещо несерйозному, на перший погляд, ключі їхні серйозні вислови, що вже пережили століття і не втратили своєї культурної й етичної актуальності.

А поки що – ні просвітку, ні дня.
Світ мене ловить, ловить... доганя! [13, 5].
Минає день, минає день, минає день!
А де ж мій *сад божественних пісень?* [13, 5]

Крилаті рядки Лесі Українки „Слово, моя ти єдина зброя...“ стали життєвим кредо і життєвою позицією Ліни Костенко, з одного боку, з іншого – інспірували народження блискучої поезії, афористичної уже в самому заголовку, – „*Біль єдиної зброї*“. Тут осмислено тему історичної долі і реальної вікової бездольності, фатальної безпритульності мови, яка зазнавала утисків, принижень, витіснялася на маргінеси національного буття, але завжди, мов той Фенікс, відроджувалася, постаючи „в ясній обнові“.

Слова росли із ґрунту, мов жита.
Добірним зерном колосилась мова.
Вона як хліб. Вона мені свята.
І кров'ю предків тяжко пурпурава [13, 161].

У словнику поетичних універсалій ім'я Лесі Українки посідає чільне місце, адже воно асоційоване з назвою батьківщини – України. Власне ім'я, поряд із загальними назвами етнонаціонального змісту (**мальви, степ, жито**), виступає мовно-естетичним знаком національної культури [Докл. про це див.: 32, 33], впливає на формування афористичності структури й змісту поетичного вислову, перетворюючи його на загальновідомі крилаті слова. Інтелектуальний потенціал імені виявляється на тлі протиставлення власних назв – топоніма (назви батьківщини) та псевдоніма (імені поетеси), перша з яких (Малоросія) актуалізує семи „меншовагтість“, „залежність“, „провінційність“, друга (Українка) – висуває на передній план значеннєві компоненти „повноцінність національного буття“, „державність“, що набуває в контексті оптимістичної перспективи.

Коли ти навіть звався – *Малоросія*,
твоя поетеса була *Українкою!* [13, 162].

Діалог поетеси з іншими письменниками протяжний у часі і просторі. Є серед них й улюблені, з якими Ліна Костенко веде довірливу розмову, намагаючись у лаконічних рядках дати оцінку величі й таланту тих, хто своєю працею і творчістю закладав підвалини світової словесної культури. З особливим пієтетом ставиться мисткиня до **Данте, Гете, Шекспіра, О. Блока, Л. Толстого, О. Пушкіна**. Скажімо, на прикладі долі російського поета О. Пушкіна Ліна Костенко в кількох блискучих афористичних натяках розв'язує онтологічні проблеми: геній, визнання, буття, вічність, безсмертя. За визначенням А. Камю, у світі панують суперечність й антиномія. Парадокси, закладені в часових законах людського існування, підсилюються в „абсурдокамері” (Л. Костенко) соціуму, який намагається відторгнути генія за життя й сакралізувати після відходу у вічність.

В безсмерті холодно. І холодно в житті.
О Боже мій! Де дітися поету?! [13, 236].

Безсмертя ж ірраціональне тим, що воно відчужене від того, хто заслуговує на посмертну славу, не відчутне для нього (*ну, що із того, що йому із того?*):

У поезії „Алея тиші“, у якій ідеться про останні хвилини життя Л. Толстого, крилаті вислови й афористичні узагальнення буквально напливають один на одного:

Мені потрібне слово, а не слава.
Гримучий світе, ти хоч тут помовч! [13, 243].
Спочатку так: *усю на тебе тлю,*
замучити богами і боргами,
гачком в'язальним затягти петлю.
Замотлошити серце – аж конатиме [13, 243].

У невеликому віршовому фрагменті поетеса зуміла згустити словесно-художню енергетику, яка окреслює буттєвий стан митця – страждання, а також його найвищу мету – *Мені потрібне слово, а не слава*. Усе це афористичне оточення формується навколо прецедентного антропоніма **Лев Толстой**, що асоціюється зі стражданням, прозрінням, переслідуванням, моральними муками, потребою усамітнення, спокою.

Данте – геніальний поет, який за життя зазнав гонінь, був приречений до страги, проте залишився вільним як митець. Увиразнене системою лексем-опосередкувань, ім'я виступає як знак світової культури, символізує відповідальність народу за своїх достойників.

Хто скаже про нього: старий він як світ?
Він – *Данте*. Йому тільки тисяча літ [13, 224].
„Ну, а якби нам матінка Оранта
підкинула Вергілія чи *Данта*? [14, 85].

Розмахом свого таланту видатна особа перебудовує стереотипи. Вагомість, значущість мистецької постаті долає темпоральний вимір. Ім'я Данте згадує Ліна Костенко і в поемі „Сніг у Флоренції”. Тут вона акцентує на тому, що поет завжди має залишатися зі своїм народом, ділити з ним і радості, і горе [Докл. про це див.: 4, 1].

Гомер – напівлегендарний античний поет. Ім'я вже само по собі виступає як крилатий вислів і текст світової культури. Більшість греків вважали Гомера вчителем поколінь. За право вважатися батьківщиною поета сперечалося сім міст: Смирна, Родос, Колофон, Саламін, Хіос, Аргос і Афіни. Єгипетський цар Птоломеї Філопатор звів в Олександрії храм поета, у центрі якого стояла його статуя, оточена алегоричними зображеннями згаданих міст.

Сім міст сперечалось, що їхній *Гомер* [13, 224].
І все тому, що наша ера
чомусь і досі не дає *Гомера* [13, 457].

Ліна Костенко афористично осмислює всі ці дані, акцентуючи однак в онімі дещо інші семи. Гомер для поетеси – це уособлення традиції, символ поета, який вже самим своїм ім'ям приносить славу своєму народу і його нащадкам. До речі, це дуже добре видно з поезії „Під вечір виходить на вулицю він”, де поетеса художньо зіставляє долі двох геніїв людства – Данте і Гомера. Данте – вигнанець, не визнаний за життя. Флоренція – його доля, його муза – відкинула поета. Але він завжди залишався зі своїм народом. Слава прийшла після смерті. Гомер ушлавлений не лише своїми співвітчизниками, а й іншими народами. Імена як знаки світової культури володіють надзвичайно потужною потенційною прецедентністю, причому вона може розгортатися в будь-якому напрямку.

Франсуа Рабле – знак здорового, оптимістичного первня. Знаменитий сміх Рабле – це уособлення того живодайного джерела, що живе в кожній людині, незважаючи на драматизм і навіть трагізм існування. У знаменитій „Пісенці з варіаціями” – цьому блискучому афористичному кодексі життя і виживання за будь-яких умов – стрижневим є образ французького життєлюбця, який своїм оптимізмом зумів стати над обставинами життя.

Отак, як є. А може бути й гірше.
А може бути зовсім, зовсім зле.
А поки розум од біди не згірк ще, –
не будь рабом і смійся, *як Рабле!* [13, 13].

Хай буде все небачене побачено.
Хай буде все пробачене пробачено.
Хай буде вік прожито як належить.

На жаль, від нас нічого не залежить [13, 13].

Антропонім „Шекспір“ актуалізує семи „велич“, „геніальність“, „винятковість“, „драматизм“ і водночас „суперечливість“, „загадковість“. Більшість його персонажів також увійшли до скарбниці світової культури, (**Гамлет, король Лір, Офелія, Отелло, Ромео і Джульєтта, Дездемона**). Шекспір, напевно, єдиний у світовій культурі письменник, з-під пера якого вийшла плеяда знаменитих персонажних поетонімів, які з плином часу лише розширили межі своєї прецедентності. В афористичній інтерпретації Ліни Костенко вони позначені її неперевершеною іронією, останній – навіть іронічною парадоксальністю.

Не треба заздрити **Шекспіру**,
він жив у дуже темний час [13, 535].

Якби Джульєтта колупала піч,

то, може б, навіть не було **Шекспіра** [17, 39].

Сформовані в площині поезій словообразні афористичні парадигми засвідчують семантичні зв'язки ідіостилу Ліни Костенко з філософією екзистенціалізму. Крізь призму уявлень про геніальність, розумову й духовну елітність особи поетеса поглиблює цю ідею, конкретизує її, виявляючи суперечливий, парадоксальний зміст понять актуального життєвого простору, біологічного й історичного часу. Ліна Костенко також майстерно інтерпретує афоризми відомих людей і творить нові влучні фрази:

Душа моя, аж тепер сп'янься.

Ох, я не Фауст. Я тільки жінка.

Я не скажу: „**Хвилино, спинись!**”

Хвилино, будь! [13, 311].

„**Це мій народ!**” – як сказано в пророка –

„**Пшеницю сіяв, а пожав терни**” [13, 66].

Часто афоризми-цитати, афоризми-алюзії, афоризми-натяки постають як довершені гноми, органічно вінчаючи потік авторських рефлексій і розмислів:

Поет, не будь поетом.

Тобі за ето ордена дадуть [13, 160].

Він був розумний вбивця, той Калігула.

Він знав кому поставити коня [13, 362].

А як подумать, – що таке душа?

Як той казав, це – горизонт до Вічності [15, 106].

І САМ Я НЕ ПРОЩУ СОБІ САМОМУ.

Це також промине? Як кажуть: о-ля-ля!

Отут ти помилився, премудрий Соломоне.

Поразка – це поразка. Вона нас істребля [14, 105].

У поезіях Ліни Костенко чимало алюзій і на сюжети з Біблії. Книга книг стає для нашої авторки джерелом численних афористичних інтерпретацій та інспірацій.

Рахіль – це мрія, Лія – це спідниця.

І це з Рахіллю знаємо лиш ми [13, 191].

Афористичне узагальнення з'являється у висліді актуалізації внутрішньої форми знакових онімів: ім'я **Рахіль** символізує духовність, справжні, істинні почуття, прекрасну мрію, гармонію у взаєминах, **Лія** – втілення сірості, приземленості, душевної глухоти.

Звертаючись до подій Старого чи Нового Завіту, мисткиня не лише афористично переосмислює легенди. Їхні фабули ніби самі обирають Ліну в момент натхнення, тому завжди домінують над власним біблійним текстом, перетрансформовуються на новому рівні й звучать суттєво по-іншому. Власне, відбувається те унікальне явище, яке характерне хіба що для перекладу геніальним перекладачем творів геніального автора. У переосмисленні генія твір звучить по-справжньому прекрасно аж ніяк не тоді, коли він зберіг ритміку чи риму, звукове наповнення тексту або без змін відтворив художні засоби, а лише в тому випадку, коли інтерпретатор зумів вдихнути у своє переосмислення глибоко індивідуальну душу того твору, який переклав.

Христос?

Не знаю.

Може, де і є.

Зате в очах рябіє од *Пілатів* [13, 267].

Для біблійних фразем Ліна Костенко часто обирає форму максим, що є безпосередніми цитатами зі Святого Письма:

КАЗАВ ЙОАНН: „В ПОЧАТКУ БУЛО СЛОВО”.

В початку Слово, а не комарі.

Не як у нас – на Січ іде з малого,

А вже коли осліп – у кобзарі [14, 119].

Що є життя? це – проминання тіней.

Так у святому сказано письмі [13, 508].

Авторка не тільки трансформує, але й, спрямовуючи зусилля на виявлення енергетичної місткості афоризмів, трактує їх відповідно до умов сучасності чи текстових настанов і навіть переводить у глибоко інтимну площину:

Усі народи, а відтак і мій,
у чомусь винні, скоївши й не скоївши,
як винен той святий Варфоломій
за те Варфоломійське побойще [14, 124].
Немає щастя, – можна жити без.
В душі людській, крім видимого неба,
є одинадцять всяческих небес [15, 118].
Моя Пісне Пісень!
Вічний саде мій без листопаду! [13, 252].

М. Слабошпицький відзначав особливість Ліниної лірики насамперед у тому, що в її віршах „поезія ніби приходить не у слові, а за словом, у тому, що має воно позначити, і слово, ставши „транспорт“ почуття, також стає поезією, несучи на собі особливу печать відкритого характеру її лірики“ [28, 2]. Біблійні сюжети, згорнуті до промовистих афоризмів, у поезії Ліни Костенко не потребують змістової достовірності. Їхня істинність не в факті, що вже остаточно відбувся і давно став явищем доконаним, незмінним, а в тому, що криється за фактом.

МОЙСЕЙ НАРОД СВІЙ ВІВ ЧЕРЕЗ ПУСТЕЛЮ.

Послав Господь їм воду за труда.
А в нас яку не вдариш кайлом скелю –
зівсюди рине кров, а не вода.

.....
Я ж не **Мойсей**. Народ – на рані рана.

Моє чоло побила сивина.

Куди іти? Земля обітована –

вона ж під нами, наша, ось вона! [14, 121].

Усі ці вічні мотиви обростають тонкими варіаціями в безлічі іскрометних контактів із течією історичного та сучасного українського життя. І саме це робить афоризми пізнаваними і водночас новими, неповторними.

У текстах Ліни Костенко чільне місце посідають й афоризми, інспіровані античною культурою. Найчастіше вони розгортаються навколо прецедентних власних імен, що репрезентують давньогрецьку та давньоримську міфологію (**Атлант, Антей, Сізіф, Деметра, Прометей**):

Сізіф куриє свою гіркушу люльку,

йому хотілось бути молодим [13, 42].

При майстрах якось легше. Вони – як **Атланти**.

Держать небо на плечах. Тому і є висота [13, 107].

О **Прометей**! Варто?!

– Варто! –

так він сказав мені з-під хмар [13, 258].

Як важко бути *Антесм* на асфальті! [16, 243].

Поетам всіх віків була потрібна *Муза*.

А жінці хто потрібен, якщо вона – поет? [13, 79].

Муза – вершинний вияв людського духу, свідомості, совісті, розуму, покликання. У річищі кращих античних традицій Ліна Костенко творить і свій оказіональний сакральний онім „Доля“, афористично репрезентуючи поетичну планиду як міфологему.

Я вибрала *Долю* собі сама.

І що зі мною не станеться –

у мене жодних претензій нема

до *Долі* – моєї обраниці [13, 35].

Інтелектуально й культурологічно загостреними та онтологічно універсальними стають крилаті усталені конструкти, де смисловим осердиям виступають міфоніми **Пандора**, **Лаокоон**, **Мінотавр**, **Прокруст**, **Троя**, **Фенікс**:

Той час іще настане, ще та хвилина прийде.

Колись же вони щезнуть, всі скрині всіх *Пандор* [13, 114].

Життя – страшна корида.

На сотню *Мінотаврів* – один тореадор [13, 114].

Душа, зруйнована, як *Троя*,

своїх убивць переживе [13, 542].

Не треба все валити на *Прокруста*,

коли не маєш дару Златоуста [13, 543].

Фенікс вилітає з попелу.

Зі сміття він ще ніколи не вилітав [13, 548].

Вириваюсь, як *Лаокоон*.

Змії тепер метиковані.

То душили,

тепер обнімають [13, 542].

Серед прийомів інтелектуального збагачення поетичних смислів афоризмів бачимо оригінальне поєднання міфонімів з алюзивними на-тяками, розрахованими на ерудицію читача.

Просто хочеться моря. Ні *Скілл*, ні *Харибд*.

І *богиню із піни, невзуту* [16, 172].

Афоризми, що репрезентують античну міфологію, органічно врос-тають в образну тканину поетичних текстів, переплітаються з образами української національної культури, складають невід’ємний атрибут ори-гінального мовомислення Ліни Костенко.

Висновки. Аналіз жанрової, видової та генетичної специфіки афористикону Ліни Костенко переконує, що її стиль гранично інтелектуальний, орієнтований на абсолютно новий, нестандартний культурно-естетичний та глибокий філософсько-етичний пошук, відкритість інноваціям і водночас класично вишуканий та художньо довершений. Істотна риса афоризмів Ліни Костенко – згорнутість, структурна цілісність і системність. Слова добираються таким чином, щоб думка звучала переконливо й без аргументації. Сентенції, гноми, парадокси органічно potwierджують максималізм кожного афористичного висновку Ліни Костенко, що, своєю чергою, засвідчує відверто висловлену громадянську позицію авторки, її духовно-моральне кредо та імперативи. Майстерно змодельовані словесні та звукові хіази демонструють динамічне опанування слова і фрази на рівні сенсу, внутрішньої семантики та звукослогового оновлення.

Поза нашою увагою залишилося чимало цікавих моментів осягнення, осмислення та інтерпретації поетичних афоризмів. Передовсім це узагальнення та систематизація афористикону Ліни Костенко за фразеологічними полями, групами і підгрупами (скажімо, **поета і поезії, смислу людського буття, любові, України тощо**). Окремо можна виділити проблему оновлення традиційних афористичних висловів із низкою змін у формі (усічення, поширення, заміна компонентів, модально-оцінювальні доповнення, метатеза, контамінація). Актуальним залишається питання ремінісцентного потенціалу афористики Ліни Костенко. Об'єктом дослідницької уваги ще не була афористика як феномен власне мовної довершеності (увиразнення глибинних сенсів слова, гра словом, паронімічна атракція, засоби синтаксичної лаконізації тощо). Усі ці питання в комплексі і визначають цікаву тематику подальших студій над афористикою загалом та афористикою конкретної мовної особистості зосібна.

1. Брюховецький В. С. Ліна Костенко: Нарис творчості / В. С. Брюховецький. – К.: Дніпро, 1990. – 262 с.

2. Буйницька Т. О. Мовностилістична структура афоризмів Е. Канетті / Т. О. Буйницька // Іноземна філологія. Республіканський міжвідомчий збірник. – Львів: Світ, 1996. – С. 50 – 55.

3. Буц Н. М. Лексико-семантична класифікація афоризмів у картині світу Ліни Костенко / Н. М. Буц // Філологічні студії. – № 1–2. – Сімферополь, 2006. – С. 63 – 67.

4. Гольберг М. “Душа тисячоліть себе шукає в слові”: Роздуми над книгою Ліни Костенко “Сад нетанучих скульптур” / Марк Гольберг // Жовтень. – 1988. – № 8. – С. 100 – 109.

5. Дзюба І. Є поети для епох / Іван Дзюба. – К.: Либідь, 2011. – 208 с.
6. Дроздовський Д. Хвилі часу / Дмитро Дроздовський // Ліна Костенко. Річка Геракліта: Поезії. – К.: Либідь, 2011. – С. 280 – 321.
7. Єрмоленко С. Висока естетика поетичного слова Ліни Костенко / Світлана Єрмоленко // Культура слова. – Вип. 73. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. – С. 6 – 15.
8. Жуковська Г. „Усе іде, але не все минає“. Пам'ять і час у творчості Ліни Костенко / Галина Жуковська // Монографія. – К.: Книга, 2010. – 188 с.
9. Іванишин П. Національний спосіб розуміння в поезії Т. Шевченка, Є. Маланюка, Л. Костенко: Монографія / Петро Іванишин. – К.: Академвидав, 2008. – 392 с.
10. Калашник В. С. Українська поетична фразеологія і афористика поетичної мови пожовтневого періоду. Семантико-типологічний аспект/ В. С. Калашник // Автореф. дис. ... д-ра філол. наук. – Д., 1992. – 40 с.
11. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М.: ИТДГК „Гнозис“, 2002. – 325 с.
12. Квятковский А. П. Поэтический словарь / А. П. Квятковский – М.: Сов. энциклопедия, 1966. – 376 с.
13. Костенко Л. Вибране / Ліна Костенко. – К.: Дніпро, 1989. – 559 с.
14. Костенко Л. Берестечко: Історичний роман / Ліна Костенко. – К.: Укр. письменник, 1999. – 157 с.
15. Костенко Л. Маруся Чурай / Ліна Костенко // Поезія: Ліна Костенко. Олександр Олесь. Василь Симоненко. Василь Стус. – К.: Наук. Думка, 2008. – 272 с. – С. 7 – 146.
16. Костенко Л. Річка Геракліта / Ліна Костенко; уряд. та передм. О. Пахльовської; післямова Д. Дроздовського. – К.: Либідь, 2011. – 336 с.
17. Костенко Л. Мадонна Перехресть / Ліна Костенко. – К.: Либідь. 2011. – 112 с.
18. Кошарська Г. Творчість Ліни Костенко з погляду поезики експресивності / Г. Кошарська. – К.: Вид-ий дім “КМ Academia”, 1994.
19. Краснова Л. Поезія Ліни Костенко / Людмила Краснова. – Дрогобич: Коло, 2001. – 200с.
20. Краснова Л., Демський М. Словник літературознавчих термінів / Людмила Краснова, Мар'ян Демський. – Дрогобич: Коло, 2007. – 336 с.
21. Лесин В. М., Пулинець О. С. Короткий словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Пулинець. – К.: Рад. школа, 1961. – 370 с.
22. Літературознавча енциклопедія: У двох томах / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ „Академія“, 2007.
23. Манякіна Т. Н. Языково-стилистическая характеристика жанра афоризмов (на материале немецкого языка) / Т. Н. Манякіна // Автореф. дис. канд. філол. наук. – К., 1981. – 24с.
24. Панченко В. „Народу гілочка тернова...“: Диптих про поезію Ліни Костенко / В. Панченко. – К.: Веселка, 2005. – 64 с.
25. Поезія Ліни Костенко в часах перехідних і вічних: Матеріали круглого столу / Ред.-упоряд. Т. В. Шаповаленко. – Х. : Прапор, 2006. – С. 17 – 22.

26. Пономарів О. Стилістика сучасної української мови / О. Пономарів. – Тернопіль: Навчальна книга „Богдан“, 2000. – 248 с.
27. Скуратівський В. Афоризм колись і сьогодні / Вадим Скуратівський // Афористика (100 майстрів української афористики). У 2 Т.– Т. 1. – К.: Просвіта, 2001. – 70с.
28. Слабошпицький М. Алгебра і магія неповторності / Михайло Слабошпицький // Літературна Україна. – 1980. – 19 вересня.
29. Словарь литературоведческих терминов / Редакторы-составители Л. И. Тимофеев и С. В. Тураев. – М.: Просвещение, 1974. – 510 с.
30. Словник української мови. в 11-ти томах (Ред. кол. І. К. Білодід та ін.). – К.: Наукова думка, 1970 – 1980.
31. Снозик І. Ліна Костенко: „Література – це високовольтна лінія духу“ / І. Снозик // Літературна Україна. – 2011. – 6 жовтня. – С. 4.
32. Ставицька Л. Серцем вистраждане слово / Леся Ставицька // Мовознавство. – 1990. – № 6. – С. 23 – 29.
33. Ставицька Л. Гармонія крізь тугу дисонансів / Леся Ставицька // Культура слова. Вип. 38. – К., 1990. – С. 20 – 24.
34. Стецик М. С. „Коротко – як діагноз” (генетичні особливості афоризмів у романі Ліни Костенко „Записки українського самашедшого”) // Марія Стецик // Молодь і ринок. Щомісячний науково-педагогічний журнал. 2012. – № 9.– С. 104 – 108.
35. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства / Анатолій Ткаченко. – К.:ВПЦ „Київський університет”, 2003.– 448 с.
36. Українська мова. Енциклопедія / Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 752 с.
37. Федоренко Н. Т., Сокольская Л. И. Афористика / Н. Т. Федоренко, Л. И. Сокольская. – М.: Наука, 1990. – 419 с.

In the article we research aphoristic (imagine-semantic unities of aphoristic type) in the poetic texts by Lina Kostenko. Aphorisms are classified from the point of view of kind (sententias, maxims, dwarfs, chiasmi), genre (paradoxes, proverbs, sayings) and genetic (foreign and Ukrainian culture, folklore, Bible, antiquity) peculiarities. Illustrative material is analysed from the point of view of systematic approach, that considers aphoristics of a definite language personality as a complex syntactic formation in the system of author's language thinking. We also substantiate and on the basis of numerous examples confirm the statement about sophisticated aphorism as a sufficient idiostyle feature of Lina Kostenko's poetic speech. In the scientific studio we point out the prospects of linguostylistic aphoristic research (on the level of phrasal thematic groups and subgroups, the ways of traditional aphoristic expressions renewal, as a phenomenon of language esthetic accomplishment of a set mini-discourse).

Key words: *aphoristics, idiostyle, linguopoetics, phrase formation, sententias, dwarfs, paradoxes, set expressions, laconism, dynamism, context.*